

Lausunto 9.4.2025

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Valtakunnansovittelijan toimisto kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi liittyen hallituksen esitykseen nro 14/2025 vp.

Yleistä ja lainsäädäntöhankkeen taustaa

Tarve nyt ehdotetun kaltaiselle lainsäädännölle juontaa juurensa vuoden 2022 kunta-alan työehtosopimusneuvottelujen ja syksyn 2022 hoitoalan työtaistelun aikaisista tapahtumista. Hoitoalan työtaistelu oli monin tavoin poikkeuksellinen. Hoitoalan järjestöt Tehy ry ja Super ry olivat kohdistaneet työtaistelutoimet tehohoitoon ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa tapahtuvaan työhön. Toisin kuin yleensä on ollut työtaistelujen yhteydessä tapana, hoitoalan järjestöt kieltäytyivät antamasta suojelutyötä ja ilmoittivat vain, että ihmisten hengestä ja terveydestä huolehtiminen on työnantajan vastuulla.

Poikkeuksellisessa tilanteessa hoitoalan työtaistelun yhteydessä vuonna 2022 säädettiin määräaikainen laki välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana. Samassa yhteydessä eduskunta katsoi tarpeelliseksi, että suojelutyötä koskevat kehittämistarpeet selvitetään ja tarvittaessa valmistellaan lainsäädäntöehdotuksia suojelutyön järjestämisen turvaamiseksi. Tavoitteena oli määrittää tarkemmin yhteiskunnan kannalta kriittiset toiminnot, joihin kohdistuvat työtaistelutoimet voivat uhata ihmisten henkeä tai vakavasti vaarantaa ihmisten terveyden.

Nyt ehdotettu lainsäädäntö perustuu hallitusohjelmakirjaukseen, jonka mukaan hallitus toteuttaa edellä mainitun eduskunnan lausuman ja valmistelee lainsäädännön, jolla turvataan suojelutyön järjestäminen ristiriitatilanteissa.

Sovittelijan toimisto ottaa tässä lausunnossaan kantaa suojelutyöhön ja sääntelytarpeeseen siltä osin kuin se näyttäytyy osana sovitteluprosessia.

Suojelutyö sovittelun näkökulmasta

Kuten hallituksen esityksessä todetaan, ammattiliitot määrittelevät työtaistelujen rajat, jotka ilmoitetaan työnseisauksessa koskevassa ilmoituksessa yleisellä tasolla. Sovittelun käynnistyessä käydään läpi valtakunnansovittelijan toimistoon saapunut työnseisausilmoitus. Sovittelija pyrkii varmistamaan, että se on ymmärretty oikein ja tiedustelee, onko ilmoituksen vastaanottajalla siihen liittyviä kysymyksiä tai kommentteja. Keskustelu suojelutyön tarpeista ja

rajoista käydään yleensä tässä yhteydessä osapuolten kesken. Tarkemmat keskustelut rajoista käydään yleensä muualla kuin sovittelupöydässä eli yritysten tai työpaikkojen ja ammattiyhdistyksen järjestöpuolen tai keskuslakkotoimikunnan kesken. Näitä keskusteluja sivutaan vain yleisluonteisesti sovittelun yhteydessä. Sovittelijan on kuitenkin tärkeää olla tietoinen tarjottavan suojelutyön rajoista, koska tietyillä kriittisillä aloilla sovittelijan tehtävänä on arvioida sitä, onko työnseisausta syytä siirtää ja täyttyvätkö työriitalain 8 §:n mukaiset siirtämisen edellytykset.

Yleensä työtaistelutilanteissa on ollut tapana, että työntekijöitä edustavat järjestöt rajaavat itse työtaistelutoimien ulkopuolelle sellaisia kriittisiä tehtäviä, joissa hengen ja terveyden suoja, ympäristö tai omaisuus (esim. työpaikan laitteet) voivat vaarantua. Esimerkiksi prosessiteollisuudessa tuotannon keskeytyminen voi aiheuttaa erilaisia ympäristöön kohdistuvia vaaratilanteita tai kalliiden koneiden ja laitteiden rikkoontumista tai erilaisia turvallisuusriskejä.

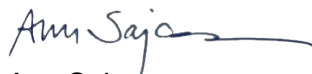
Valtakunnansovittelijan toimisto voi yhtyä hallituksen esityksen toteamukseen, että työmarkkinakäytäntö suojelutyön määrittelemisen osalta on viime vuosiin asti toiminut suhteellisen hyvin eikä suurempia ongelmia tai epäselvyyksiä suojelutyön tarjoamisessa ole esiintynyt. Ammattiliittojen toiminta on ollut pääosin vastuullista ja riittävästä suojelutyön tasosta on päästy sopimukseen työnantaja- ja työntekijäpuolen kesken. Työnantajapuolen huolena on joissakin tilanteissa ollut se, kenen kanssa ammattiliitoissa keskustelua suojelutyöstä käydään. Huolena on ollut myös se, ketkä saavat yrityksiltä kriittistä tietoa ja miten sitä käytetään. Prosessi ammattiliiton päässä ei ole erityisen läpinäkyvä ja sovitteluun osallistuvat neuvottelijat eivät yleensä osaa tai halua vastata työnantajapuolen kysymyksiin prosessiin liittyen.

Vuoden 2022 tapahtumat kunta-alan työriidan yhteydessä olivat kuitenkin työmarkkinoilla yleisesti noudatettuihin käytäntöihin nähden poikkeuksellisia. Esimakua vuoden 2022 tapahtumille oli nähtävissä jo vuoden 2007 hoitajien joukkoirtisanomisuhan tilanteessa. Valitettavasti vuoden 2022 tapahtumien kaltaista ajattelua on ollut sen jälkeenkin nähtävissä. Näyttäisi siltä, että kyse ei siis ole vain yksittäistä alaa koskevasta ilmiöstä. Esimerkiksi vuosien 2022-2023 neuvottelukierroksen sekä vuoden 2024 poliittisten lakkojen yhteydessä joillakin yhteiskuntakriittisillä aloilla oli havaittavissa samankaltaisia suojelutyön rajojen testaamiseen liittyviä piirteitä. Tästä näkökulmasta tarkastellen suojelutyön rajoista ja huolehtimisvelvollisuudesta säätämistä voidaan pitää perusteltuna.

Lopuksi

Valtakunnansovittelijan toimisto ei ota kantaa ehdotetun lainsäädännön sisältöön tai toteutustapaan. On valitettavaa, että aiemmin hyvin toimineiden käytäntöjen haastaminen tiettyjen liittojen toimesta johtaa siihen, että suojelutyön antamisesta joudutaan säätämään lailla. Muissa pohjoismaissa suojelutyön käytöstä ja rajoista on pääsääntöisesti sovittu

työehtosopimuksissa. Tämäkin kertoo surullista tarinaa suomalaisten työmarkkinajärjestöjen tämänhetkisestä kyvystä sopia yhdessä työmarkkinoiden toimivuuteen ja työmarkkina-toimijoiden vastuullisuuteen liittyvistä asioista. Tämä on erityisen valitettavaa nykyisessä vaikeassa geopolittisessä tilanteessa yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kannalta.

Anu Sajavaara
Valtakunnansovittelija